

Inventering av kärlväxter i Södermanlands län

10 naturbetesmarker i 2018

Titel: Inventering av kärlväxter i Södermanlands län
- 10 naturbetesmarker i 2018

Utgiven av: Länsstyrelsen i Södermanlands län

Utgivningsår: 2019

Kontaktperson: Karl-Joel Sundholm

Utförare: Adoxa Naturvård

Författare: Janne Elmhag

Foto: Omslagsbilden visar ett vackert men alltför hassel- och enbuskrikt avsnitt av hagmarken vid Sandvik i södra Eskilstuna. I bakgrunden – Näshultasjön.

Diariernr: 502-5136-2016

Rapportnr: 2019:11

ISSN-nr: 1400-0792

Allt bildmaterial i rapporten omfattas av © Adoxa Naturvård, om inte annat anges.

Rapporten finns på: www.lansstyrelsen.se/sodermanland/tjanster/publikationer

Eller kan beställas hos
Länsstyrelsen i Södermanlands län
611 86 Nyköping
Tel: 010-223 40 00

Förord

Av alla naturtyper som på olika sätt berörs av miljöövervakningen är ängs- och hagmarker en av de allra artrikaste, när det gäller kärlväxter kanske den allra mest artrika. Ängs- och hagmarker har skapats av bonden under århundranden, kanske årtusenden för att erhålla foder till djuren.

Sedan början av 1900-talet har dessa naturtyper kraftigt minskat då man numera till största delen tar foder till djuren från åkermarken.

Syftet med miljöövervakningsprogrammet kärlväxter i sörmländska ängs- och hagmarker är att mäta förändringar i vegetationens sammansättning. Bland annat för att se om igenväxningsarter och arter gynnade av kväve ökar. Undersökningen kan också användas för att se på skillnader mellan ängs- och hagmarker i naturreservat och utanför.

Programmet används även för att följa upp miljömålen, Ett rikt växt och djurliv, Ett rikt odlingslandskap och Bara naturlig försurning.

Karl-Joel Sundholm

Länsstyrelsen i Södermanlands län

Adoxa Naturvård

Tel: 0708–804582

E-post: janne.elmhag@adoxanatur.se

Postadress: Villa Skogshall, 640 24 Sköldinge

Hemsida: www.adoxanatur.se

Författare: Janne Elmhag

Foto: Janne Elmhag

2018-06-10

Vårbrodd – så vanlig i
sörmländska gräsmarker att
signalvärdet i fodermarkerna
blir obetydligt.

Försättsbladets foton: Ett vackert men alltför hassel- och enbuskrikt avsnitt av hagmarken vid Sandvik i södra Eskilstuna. I bakgrunden – Näshultasjön.

Bakgrund

Adoxa Naturvård har fått i uppdrag av Länsstyrelsen i Sörmland att genomföra kärlväxtinventeringar i 30 stycken sörmländska betesmarker. Arbetet ska utföras under åren 2016, 2018 och 2020. Den här rapporten avser 2018-års inventering av 10 betesmarker.

Metod

Kärlväxtinventeringarna har genomförts med den så kallade "Natura 2000-metoden" vilket innebär att ca 50 stycken kvarts-kvadrater (0,25 m²) har inventerats i varje betesmark/naturtyp. Ytorna har fördelats jämnt i ett rutsystem där avståndet mellan inventeringsytorna ökar med storleken på betesmarken. Typiska hävdgynnade arter har noterats liksom även ett urval ohävdarter. Alla artnoteringar har gjorts med hjälp av handdator och karthanteringsprogrammet Arc pad. Uppgifterna har redovisats digitalt till Länsstyrelsen i Sörmland.

Svarstkämpar tillhör de vanligaste "typiska arterna" i sörmländska betesmarker.

Beskrivning/hävd tillstånd

5. Sörgölet Floda - Katrineholm

Besöksdatum 2018-05-25

Den före detta betesmarken vid Sörgölet i Floda är numer en sedan några år helt ostängslad och obetad triviallövskog och hassellund. Endast en mycket lite del kan betraktas som öppen artrik natur(betes)mark. En grusad väg har anlagts i den mest artrika delen rakt genom området i öst – västlig riktning. Området bör tas bort ur RMÖ eller restaureras omgående.

Det har utvecklats en fin lundflora i delar av den fd betesmarken vid Sörgölet – här syns ormbär.

6. Östra Grysta - Katrineholm

Besöksdatum 2018-05-25

De kuperade markerna vi Östra Grysta är mycket varierade med skogsinslag på höjderna och före detta åker i lägre liggande delar. Väsentliga arealer av betesmarken har förhöjda näringsnivåer och en ganska trivial flora. De mest artrika partierna återfinns i brynzonerna mellan skog och öppen mark. Hävden var måttlig till god och ca 30 nötkreatur betade hagen vid inventeringstillfället. Hävden bör kunna hållas på en bra nivå med så många djur. Avverkningar och röjningar har gjorts de senaste åren men aspuppslag är ett problem i områdets östra del.

De som gör naturvårdsjobbet i betesmarken vid Östra Grysta.

1. Bistorp – Vingåker

Besöksdatum 2018-05-26

Den trädklädda delen av betesmarken vid Bistorp sluttar svagt västerut från den gamla brukningsvägen. Här finns exempel på riktigt grov ek med mulm och död ved. Den artrika marken var i sin helhet obetad vid besöket men frånvaron av fjolårsförna antyder relativt goda hävdförhållanden under 2017.

Svinrot – en "typisk art"
i betesmarken vid Bistorp.

11. Sandvik – Eskilstuna

Besöksdatum 2018-05-27

Ohävdad vid inventeringen. Men väldigt lite kvarstående fjolårsförna antyder goda hävdförhållanden under 2017. Örnbräken brede ut sig och är redan nu ett problem på flera platser i betesmarken. Hassel. En och i viss mån klubbalkott bör röjas i betydande omfattning. Viss marginell buskröjning har genomförts nyligen. Betesdjur bör släppas ut den 1 maj så att de kan trampa ner örnbräken och beta av piprör och vårfryle – alla dessa arter spelar en betydande roll i betesmarken vid Sandvik idag. På bilden ovan syns en tydlig beståndsgräns mellan artrik produktiv gräsmark och ett mer artfattigt område dominerat av örnbräken. En inventeringspunkt (5) inventerades inte eftersom den var utstängslad i ett parti vid stranden.

20. Viby - Eskilstuna

Besöksdatum: 2018-05-29

Jungfrulin

Ett tiotal kor betade hagen vid inventeringstillfället. Vegetationen var dock till synes orörd så djuren hade inte gått där länge. Det syntes inte så mycket fjolårsförna vilket tyder på relativt god hävd förra säsongen. Buskar av olika slag, inte minst hassel, bör röjas. Två ytor/punkter, 48 och 49 har hamnat i storblockig lundartad terräng med ormbär och lungört – det området bör inte betraktas som betesmark (6270). Andra delar av den här fällan är av oklara skäl undantagna från 6270 och frånritade på kartan – dessa bör istället inkluderas. En ovanligt mörk och enhetligt blå form av jungfrulin dominerade fältskiktets blomning vid inventeringsbesöket (se bilden ovan).

13. Ramshammar - Eskilstuna

Besöksdatum: 2018-06-01

Den blockiga åsen vid Ramshammar var svagt betad av ca 10 kor vid inventeringstillfället. De sydliga. Mycket smala delarna av betesmarken var bortstängslade och obetade. Punkt 50 är belägen i ett av de avstängslade områdena och inventerades inte. Ett hårdare betestryck och röjning av nyponbuskar skulle gynna naturvärdena här. Backsippa växer i den södra, artrikaste delen tillsammans med både blå och violett jungfrulin.

2. Åtorp – Vingåker (Billsbro – Stengården)

Besöksdatum: 2018-06-02

En flack enbuskrik betesmark invid vägen mellan Vingåker och Högsjö vid gården Åtorp. Hagen är småblockig och mycket artrik. Flera tiotal bladrosetter med den i länet sällsynta slåttergubben noterades vid inventeringen – ny lokal för länet. Obetat vid besöket men sannolikt välhävdad 2017. Örnbräken dominerar över stora ytor och bör röjas.

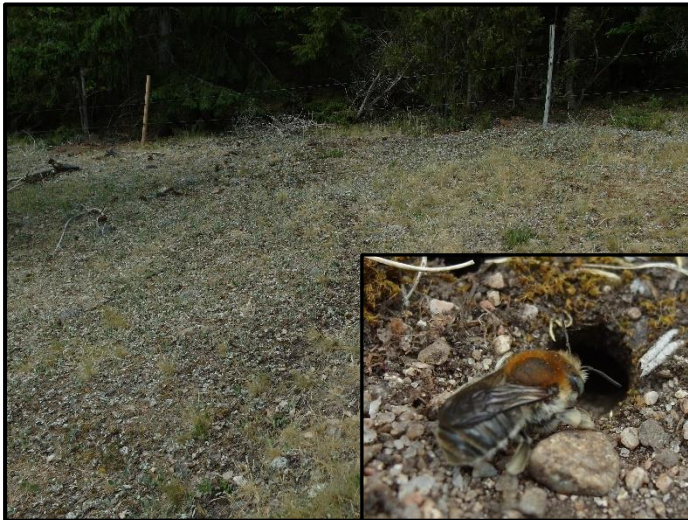
Den jämte vårbrodd vanligaste arten under dessa miljöövervakningsinventeringar – blodrot. Här växer den tillsammans med en av länets mest sällsynta örter – slåttergubbe.

18. Sofielund - Flen

Besöksdatum 2018-06-03

De artrika betesmarkerna sluttar svagt mot viltvattnet vid Sofielund i Flens kommun. De var delvis obetade och delvis måttligt betade av ett tjugotal köttdjur vid fältbesöket. Den ringa mängden kvarstående fjolårsförna indikerar dock god hävd 2017. Det förekommer inga dominerande inslag av ohävdsarter eller buskar vilket ger utmärkta förutsättningar för god hävd även under 2018.

I en sydvänd sandslänt i norr med mycket tunt jordlager och glest fältskikt trivs hundratals solitära bin. Den på bin parasiterande svävflugan Anthrax anthrax noterades också.

19. Stjärnvik – Gnesta

Besöksdatum: 2018-06-06

Stjärnvik söder om Stjärnhov är en igenväxande betesmark med ett bitvis tämligen tätt trädskikt – vårtbjörk, asp, ek, klibbal, gran och tall. Den svagt kuperade marken var helt ohävdad vid inventeringsbesöket. En lång rad arter som vanligtvis inte förknippas med god hävd breder ut sig här och var i områdets fältskikt – blåbär, piprör, örnbräken, älggräs, skogsfräken, humleblomster, ängskavle m fl. I buskskiktet märks rikligt med lövsly men störst hot mot biodiversiteten är de smågranar som

etablerat sig under flera år utan röjningsinsatser och utan tillräckligt hårt betestryck och nu blivit manshöga eller mer. De bildar bitvis mycket täta bestånd där den tidigare artrika gräsvålen nu är upplöst. Kraftfulla restaureringsinsatser är nödvändiga.

12. Risinge

Besöksdatum: 2018-06-07

Rödkämpar

Tidig fältgentiana 2017

Tämligen flack, välhävdat, artrik betesmark med en mindre, avstängslad, slåtteräng i väster. Ett stort antal enbuskar karakteriserar området men här förekommer även vårtbjörk, sälg, apel, tall, gran m fl trädarter glest. Ett tjugotal kor betade hagen vid inventeringsbesöket. Inga ohävsarter har tillåtits få så starkt fäste att de utgör någon fara för den biologiska mångfalden. God hävd i form av röjningar och bete under lång tid har skapat en artrik och arttät hävdgynnad kärlväxtflora över större delen av området. Betesmarken är t ex en av länets finaste lokaler för fältgentiana – här förekommer både sen och tidig fältgentiana.

Hävdstatus – 2018

Lokal	Utmärkt hävd	Åtgärder krävs	Akuta åtgärder krävs
1 Bistorp	X		
2 Åtorp		X	
5 Sörgölet			X (eller stryk lokalen)
6 Östra Grysta		X	
11 Sandvik		X	
12 Risinge	X		
13 Ramshammar		X	
18 Sofielund	X		
19 Stjärnvik			X
20 Viby		X	

Bilagor:

1 Lokalförteckning

Bilaga 1.

Lokalförteckning, inventeringar 2016 – 2018, ej Natura 2000-områden.

NAMN	BESKRIVNING	Nr
Bistorp?	Bra hävd	1
Åtorp	Bra hävd	2
Lucktorp/Hulla - Hullboö	<i>Svag hävd</i>	3
Nygård - Simonstorp	<i>Svag hävd</i>	4
Sörgölet	<i>Obefintlig hävd</i>	5
Östra Grytsta	Svag hävd	6
Lagmansö-Sund, Dalgölet	Bra hävd	7
Gustafsvik, Grannäs	Bra hävd	8
Viby 2	Bra hävd	9
Skogstorp - Stora Sundby	Bra hävd	10
Sandvik	Bra hävd	11
Risinge	Bra hävd	12
Ramshammar	Bra hävd	13
Ärnesta	Bra hävd	14
Waxäng	Bra hävd	15
Lyftinge - Stora Råstock	<i>Måttlig hävd</i>	16
Berga - Lista	<i>Svag hävd</i>	17
Sofielund	<i>Måttlig hävd</i>	18
Stjärnvik	<i>Svag hävd</i>	19
Viby 1	<i>Måttlig hävd</i>	20
Skällberga	Bra hävd	21
Hårsta-Kalkberget		22
Skogstorp	Bra hävd	23
Lövsund - Uppsa kulle		24
Kärrboda/Närke		25
Överbo	Bra hävd	26
Horn	Bra hävd	27
Björksund-Baggebol		28
Grytmar	Bra hävd	29
Kärr	Svag hävd	30

GULT = 2016

GRÅTT = 2018

VITT = 2020

Länsstyrelsen i Södermanlands län ger årligen ut ett stort antal rapporter och publikationer som samlas i Länsstyrelsens publikationsarkiv.

Rapporter och andra publikationer kan hämtas på följande webbadress:
www.lansstyrelsen.se/sodermanland/tjanster/publikationer

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

www.lansstyrelsen.se/sodermanland